

**Recenzja rozprawy doktorskiej Pani magister Magdaleny Rak-Suskiej
pt. „Funkcje estetyzacji ciała w kreowaniu fasad w społeczeństwie konsumpcyjnym.
Na podstawie badań socjologicznych klientek salonów kosmetycznych
i klinik medycyny estetycznej”,
napisanej pod kierunkiem dr hab. Grzegorza Adamczyka, prof. KUL (2022 r.)**

Temat rozprawy dotyczy wrażliwej społecznie problematyki, mieszczącej się w obrębie socjologii ciała, a niezbyt często eksplorowanej przez polskich socjologów. Biorąc pod uwagę nasilanie się potrzeby poznawania działań podejmowanych przez aktorów funkcjonujących na scenie i za kulisami w społeczeństwie konsumpcyjnym, należy zaznaczyć, że w najnowszym polskim piśmiennictwie socjologicznym potrzebne są ukierunkowane badania naukowe zgłębiające tę tematykę.

Jak wynika z tytułu pracy, Autorka opracowała tę problematykę w ujęciu socjologicznym. Takie osadzenie tematu pracy doktorskiej, dotyczącego zjawiska specyficznego charakteru trendów autoprezentacji aktorów społecznych, występujących w społeczeństwie konsumpcyjnym, wymagało doboru stosownych teorii socjologicznych. Przedłożona przez Autorkę praca świadczy o umiejętności dokonania takiego wyboru, dostosowanego do przedmiotu rozważań i analiz naukowych. Stanowi ona zatem oryginalne opracowanie umiejętnie postawionego, istotnego problemu badawczego. Należy więc uznać, że temat wybrany przez Panią magister Magdalenę Rak-Suską, jako przedmiot rozprawy doktorskiej jest aktualny, a także ważny zarówno z teoretycznego, jak i praktycznego punktu widzenia. Może on w pełni służyć jako problem badawczy rozprawy o charakterze socjologicznym.

Odnosząc się do samego tytułu rozprawy składającego się z dwóch członów, można stwierdzić, że jest on z jednej strony rozbudowany, ale z drugiej strony nie ujmuje precyzyjnie wszystkich poddawanych badaniom wątków. Drugi człon informujący o umiejscowieniu badań w salonach kosmetycznych i klinikach medycyny estetycznej sugeruje bowiem, że estetyzacja ciała będąca przedmiotem socjologicznych badań empirycznych, odnosi się jedynie do elementów fasady związanych z praktykami dotyczącymi estetyzacji ciała poprzez stosowanie zabiegów kosmetycznych i medycznych poprawiających wygląd. Tymczasem analiza wyników badań własnych Autorki wskazuje na wiele bogatszy wachlarz działań podejmowanych przez badane kobiety w ramach praktyk autoprezentacji, daleko wykraczający poza zabiegi dokonywane w salonach kosmetycznych i klinikach medycyny estetycznej. Respondentki opisują swoje zachowania, gestykulacje, dekoracje zewnętrzne i stylizacje (ubioiry, biżuteria,

obuwie, torebki itp.), praktyki manifestacyjne, wykorzystywanie symboli prestiżu przy zakładaniu masek w sytuacjach realnych i wirtualnych w celu demonstracji własnego „Ja”, prezentacji swojej tożsamości, przekazywania i wywoływania wrażenia na publiczności. Większość tych działań oprócz aspektu *apperance* oraz motywu tuszowania i częściowo kompensowania przy zakładaniu masek, polegającego na ukrywaniu i poprawianiu mankamentów urody, sylwetki, wyglądu przy pomocy zabiegów kosmetycznych czy medycznych, nie ma nic wspólnego z korzystaniem z usług kosmetycznych i medycyny estetycznej. Zatem jedno z kryteriów doboru respondentek według minimalnej miesięcznej inwestycji przeznaczanej na zabiegi estetyzujące, stało się ograniczeniem w doborze próby badawczej. Nie znalazły się bowiem w badanej próbie kobiety korzystające z usług kosmetycznych i medycyny estetycznej w mniejszym zakresie niż podana kwota 300 zł, ale ponoszące o wiele większe wydatki na innego typu imponderabilia związane z autoprezentacją.

Tematyka niniejszej rozprawy odpowiednio odnosi się do zjawiska przykładania dużego znaczenia do autoprezentacji własnej osoby, dbania o wygląd w celu wywierania wrażenia (przekazywanego i wywołanego) na innych, kumulacji kapitału społecznego i symbolicznego oraz budowania habitusu konsumentów w społeczeństwie konsumpcyjnym. Nadanie pracy charakteru „analizy jakościowej” oznacza rozpatrywanie badanego problemu, z różnych stron w celu jego zrozumienia i wyjaśnienia, jak też opisu, będącego wynikiem takiego podejścia metodologicznego.

Doktorantka wskazuje na teoretyczne inspiracje determinujące decyzję o podjęciu tematyki Jej rozprawy doktorskiej. Zwraca ona uwagę na obserwowany dynamiczny wzrost zainteresowania, szczególnie kobiet, usługami z dziedziny kosmologii i medycyny estetycznej, a także stosowanie bardzo bogatej symboliki podkreślającej atuty wyglądu i statusu społecznego. Popyt na usługi i produkty z tym powiązane zależne są od zróżnicowanych kompetencji społecznych klientek oraz innowacyjności podmiotów oferujących podaż. Kompetencje te w środowisku kobiecym zależą od systemu wartości i stosunku do norm społecznych, moralnych, obyczajowych czy nawet religijnych i wyrażają się w codziennym postępowaniu.

Warto poszukiwać w wielu dyscyplinach naukowych determinantów i uwarunkowań badanego zjawiska, co powinno doprowadzić do sformułowania postulatów w zakresie właściwego doboru środków oddziaływania oraz oceny z wielu punktów widzenia znaczenia estetyzacji ciała, stylu życia, kreowania tożsamości i wizerunku w celu odnoszenia sukcesów na niwie zawodowej, w sferze publicznej, prywatnej oraz czerpania satysfakcji osobistej.

W dysertacji uwzględniono analizę przyczyn, motywacji i stanu praktyk kreowania swojego wizerunku w świetle wyników badań zrealizowanych w kontekście odpowiednio dobranych teorii socjologicznych. Oceniając zasadność zakreślonych przesłanek podjęcia przez Doktorantkę analizowanej problematyki, można je uznać za zrozumiałe i wystarczające.

Przedłożona do recenzji dysertacja doktorska to opracowanie o racjonalnej objętości. Treści merytoryczne rozprawy zajmują 272 strony. Całość dysertacji wraz z bibliografią, spisem tabel, aneksem zawierającym scenariusz indywidualnego wywiadu pogłębionego oraz streszczeniem w języku polskim i angielskim wynosi 298 stron.

Dysertacja posiada klasyczną strukturę stosowaną przy pracach o charakterze empirycznym. Rozprawa rozpoczyna się spisem treści i wstępem. Składa się z sześciu rozdziałów. Pracę wieńczy zakończenie, po którym Autorka zamieściła bibliografię, spis tabel, aneks oraz streszczenia.

Intytulacja poszczególnych rozdziałów i podrozdziałów pracy jest właściwa. Objętość poszczególnych rozdziałów jest proporcjonalna. Dwa pierwsze rozdziały o tematyce teoretycznej zamieszczone na stronach 17-86 zajmują 69 stron (36+33), tj. jedną czwartą treści merytorycznych rozprawy. Rozdział III o metodologicznych aspektach badań liczy 33 strony (87-119). Z kolei trzy rozdziały empiryczne liczą 142 strony (120-261). Rozkład stron tych rozdziałów jest następujący: 60-48-34. Taki podział jest uzasadniony tematyką poszczególnych rozdziałów. Pod względem ogólnej struktury podziału treści recenzowana praca nie budzi żadnych zastrzeżeń.

Autorka we Wstępie najpierw ogólnie wprowadziła w tematykę procesu cywilizowania, indywidualizacji, wyzwolenia oraz kontroli społecznej ciała w społeczeństwie postmodernistycznym. Następnie przedstawiła znaczenie zabiegów upiększających i praktyk estetyzujących oferowanych przez usługi chirurgii plastycznej, medycyny estetycznej i kosmetyki w kulturze konsumpcjonizmu. Zawarła także wstępne informacje na temat umocowania zaprojektowanych badań empirycznych w wybranych koncepcjach teoretycznych w dyscyplinie socjologii. Z bogatego wachlarza kierunków myśli socjologicznych zdecydowała się wybrać perspektywę dramaturgiczną w teatrze życia codziennego Ervinga Goffmana, amerykańskiego socjologa i pisarza pochodzenia kanadyjskiego oraz perspektywę teoretyczną koncepcji kapitału społecznego, kulturowego, ekonomicznego i symbolicznego Pierre-Félixa Bourdieu, socjologa francuskiego. Do wyjaśnienia problematyki utożsamiania piękna z dobrem moralnym odwołała się do koncepcji wartości uznawanych i odczuwalnych Stanisława Ossowskiego. A w kontekście prezentowania form estetycznych w sieci przywołała badania autorów Valeria Verrastro, Lilybeth Fontanesi, Francesca Liga, Francesca Cuzzocrea, L.

Agung, N. D. Nugraha. W dalszej części Wstępu Autorka postawiła pytania badawcze i sformułowała tezę generalną, nie określiła natomiast *expressis verbis* celu swojej rozprawy doktorskiej. Pod koniec Wstępu Doktorantka opisała strukturę podziału treści i tematykę kolejnych rozdziałów pracy. Zapowiedziała też w jej podsumowaniu wnioski końcowe.

Zasadnicza trzyczęściowa budowa dysertacji zawiera dwa rozdziały teoretyczne, jeden metodologiczny i trzy empiryczne.

Pierwsza część teoretyczna stanowi podbudowę do konceptualizacji badań własnych. Z zaprezentowanych w niej teorii zaczerpnięto pojęcia i kategorie naukowe stosowane przy formułowaniu problemów i pytań badawczych, w konstruowaniu i stosowaniu narzędzi badawczych oraz analizie wyników empirycznych badań własnych. Stanowią one wystarczający punkt wyjścia do dalszych badań naukowych nad podjętym tematem.

Rozdział I noszący tytuł: „Konsument jako aktor życia społecznego” (s. 17-52) dzieli się na trzy podrozdziały. Rozdział ten będący jednym z dwóch rozdziałów teoretycznych recenzowanej pracy, poddaje szczegółowej analizie ważne dla tematu pojęcia i kategorie podnoszące zagadnienia ról społecznych w teorii dramaturgii życia społecznego Ervinga Goffmana oraz charakterystykę społeczeństwa konsumpcyjnego, w którym osadzone są badania empiryczne będące osnową niniejszej dysertacji. Z uwagi na nasilanie się negatywnych konsekwencji konsumpcjonizmu, związanych z zachwianiem wartości wyznaczających równowagę w egzystencji jednostki w ponowoczesnym świecie, Autorka po analizie w socjologicznej perspektywie pojęć, takich jak: konsument, konsumpcja, przechodzi w kolejnym rozdziale do zagadnień etycznych z punktu widzenia przyjętego przedmiotu badań empirycznych.

Drugi rozdział pt.: „Kumulacja kapitału społecznego zasada funkcjonowania społeczeństwa konsumpcyjnego” (s. 53-86) zawiera dalszą charakterystykę zagadnień mieszczących się w ramach społeczeństwa konsumpcyjnego w perspektywie teorii kapitałów Pierre Bourdieu. Doktorantka poddaje rzetelnej i wnikliwej analizie kapitał społeczny, kulturowy, fizyczny, ekonomiczny, symboliczny, nie pomijając żadnego z istotnych elementów składających się na poszczególne rodzaje kapitałów, z punktu widzenia socjologii. Opisuje je w kontekście estetyzacji ciała, w którą wpisane są standardy i „normy” piękna przyczyniające się do akumulacji kapitału symbolicznego. W następnym podrozdziale odnosi się do moralnego aspektu estetyzacji ciała, przechodząc do kluczowych dla podjętego tematu pojęć piękna i dobra. Zagadnienia te analizuje w kontekście filozofii starożytnej. Moralny wymiar piękna ujmuje na płaszczyźnie socjologii moralności przez pryzmat wartości decydujących o wyborach jednostek, skutkujących podejmowanymi przez nich działaniami w obszarze

własnego życia, jak i wyglądu ciała. Doktorantka dostrzega wpływ przemian społeczno-moralnych na dążenia człowieka do piękna. W miejsce ogólnej koncepcji dobra moralnego i uszlachetniania pojawiła się indywidualna perspektywa jednostek koncepcji dobra i piękna zewnętrznego.

W niektórych bardzo obszernych rozważaniach teoretycznych zabrakło, moim zdaniem, pogłębionego kontekstu dotyczącego wpływu estetyzacji ciała na możliwe negatywne skutki tych zabiegów na kondycję zdrowotną w dłuższej perspektywie czasowej oraz w konsekwencji braku regularności ich stosowania lub zaprzestania. Tego typu odniesienia byłyby właściwym dopełnieniem obszernej charakterystyki poszczególnych pozytywnych efektów upiększania ciała lub tuszowania mankamentów natury. W ramach przyszłej publikacji rozprawy doktorskiej, można te zagadnienia ująć w dodatkowym podrozdziale.

Druga, metodologiczna część pracy, usytuowana w rozdziale trzecim, stanowi ważny element rozprawy, uzasadniający i określający szczegółowo metodykę opisanych w niej autorskich badań naukowych.

Pierwszy podrozdział zawiera konceptualizację badań koncentrującą się na zaprezentowaniu przedmiotu badań, uzasadnieniu jakościowej perspektywy badawczej, charakterystyce pogłębionego wywiadu indywidualnego jako narzędzia badawczego, operacjonalizacji założeń badawczych w postaci wskaźników empirycznych i dopasowaniu do nich pytań w scenariuszu wywiadu w odniesieniu do wybranych pojęć zawartych w przywoływanych w dysertacji teoriach socjologicznych. W kolejnym podrozdziale metodologicznym Autorka szczegółowo wyjaśnia sposoby i miejsca doboru próby badawczej oraz dokonuje charakterystyki badanych. Z kolei ostatni podrozdział metodologiczny informuje o terminie i okresie realizacji badań, sposobie gromadzenia i porządkowania zebranych w wywiadach danych, nadawaniu symboliki poszczególnym wypowiedziom respondentek, a także wyjaśnia technikę pytań pośrednich zastosowanych w prowadzeniu wywiadów.

Wykorzystanie jakościowej metody badawczej uznać należy za wystarczające do przedstawienia problematyki wskazanej w tematyce rozprawy i wyciągnięcia prawidłowych ocen oraz wniosków. Ponadto Autorka przeprowadzając kwerendę literatury, dostrzegła niszę w zakresie badań i analiz jakościowych ujawniających motywy i indywidualną perspektywę korzystania z usług estetyzacji ciała. Wyniki przeprowadzonych badań o charakterze jakościowym, wyjaśniające istotę badanego zagadnienia, mogą stanowić punkt wyjścia do podejmowania kolejnych etapów badawczych przez autorkę lub innych socjologów z zastosowaniem triangulacji metod badawczych.

O ile dwa pierwsze rozdziały pracy mają charakter wprowadzający, rozdział trzeci stanowi o metodyce stosowanej w badaniach, o tyle kolejne trzy rozdziały są niewątpliwie kluczowe dla podjętej tematyki, zakreślonej w przedmiocie dysertacji. Rozdziały te umiejscowione w części empirycznej stanowią odpowiedź na postawionych osiem pytań badawczych.

W rozdziale IV pt.: „Społeczne konstruowanie fasad w oparciu o estetyzację ciała” znajduje się analiza wypowiedzi respondentek, będąca odpowiedzią na trzy pierwsze pytania badawcze dotyczące estetyzacji ciała w perspektywie dramaturgicznej Ervinga Goffmana (fasada osobista, *appearance*, *manner*, dekoracje, wrażenia przekazywane i wywołane, maski). We wszystkich wypowiedziach badanych kobiet na temat kreowania przez nie swojego wizerunku przewija się duży udział akcesoriów symbolicznych związanych z wyglądem poza estetyzacją ciała w ramach zabiegów kosmetycznych i medycznych. W przypadku *appearance* badane kreują fasady poprzez markowe ubrania, buty, torebki, biżuterię. W oparciu o *manner* kreowanie fasad następuje poprzez sposób bycia, gesty, słowa, elokwencję, wiedzę. Do strategii estetyzacji przy manipulowaniu wrażeniem zorientowanym na innych w zakresie *gives*, badane dobierają stylizacje wyrażające osobowość i kreatywność, modę, elegancję (markowe ubrania, fryzura, dodatki jak zegarki, perfumy) eksponujące cechy wyglądu oraz strategie autokreacji poprzez stwarzanie aury otwartości, przyjaznego nastawienia, ciekawości innych, eksponujące cechy osobowości. Respondentki niezorientowane na innych stosują symbole i dekoracje typowe dla swoich pozycji społecznych (gesty, elokwencja, elegancki wygląd, przyjazne usposobienie, szacunek okazywany i odbierany). W przypadku *gives off* osoby zorientowane na opinii innych odbierane są jako osoby atrakcyjne i zadbane, a niezorientowane na opinii innych cechują się rezerwą wobec innych. Również w odpowiedziach na trzecie pytanie dotyczące zakładania masek, oprócz motywów tuszowania i kompensowania dominuje stosowanie symboli sukcesu, jak markowe, stylowe, modne ubrania, czy filtry na fotografiach. Zatem jedynie w trzech (*appearance*, tuszowanie i kompensowanie) spośród 12 orientacji w kreowaniu własnego wizerunku dominują zabiegi kosmetyczne lub medyczne estetyzujące ciało. W pozostałych respondentki uciekają się całkowicie lub w znacznym stopniu do symboli.

Rozdział V pt.: „Estetyzacja ciała jako narzędzie akumulacji kapitału społecznego i symbolicznego” weryfikuje trzy kolejne pytania badawcze w odniesieniu do koncepcji kapitałów Pierre Bourdieu (habitus, kapitał społeczny, kapitał kulturowy – ucieleśniony, zobiektywizowany, zinstytucjonalizowany, kapitał symboliczny, dystynkcja, gust, smak). Podobnie jak w poprzednim rozdziale analiza wypowiedzi badanych kobiet wskazuje na

kierowanie się, w kreowaniu własnego wizerunku w odniesieniu do habitusu, wzorcami kobiecości wyrażającymi się szykownością, elegancją, nienagannym ubiorem, wysublimowanym stylem, naśladowaniem celebrytów, co jest rzecz jasna powiązane także z estetyzacją ciała. Współwystępowanie elementów kapitału kulturowego z praktykami estetyzującymi opiera się również na wykorzystywaniu symboli np. kolekcjonowanie książek, dzieł sztuki, obrazów, mebli, cenionych dóbr rzadkich, metali szlachetnych, biżuterii, markowych perfum, uczestnictwo w kulturze wysokiej, kursach, szkoleniach, uprawianie hobby. Z analizy tej także wynika przewaga stosowania symboli nad zabiegami estetyzującymi.

Rozdział VI pt.: „Moralny kontekst percepcji piękna” podejmuje moralny wymiar piękna (wartości uznawane i odczuwane, piękno a dobro moralne, wartościowanie wyglądu zewnętrznego) stanowiący odpowiedzi na dwa ostatnie pytania badawcze. Z analizy wynika, że kategoria pięknej kobiety kojarzy się z samorealizacją, odwagą, spełnieniem, wewnętrzną harmonią. Dbalność o wygląd zewnętrzny (ubiory, fryzura) postrzegane są przez respondentki w kategoriach wartości uznawanych, a praktyki estetyzujące ciało pożądaną i atrakcyjną dla respondentek jawią się jako wartości odczuwane. W tym przypadku widać równowagę pomiędzy stosowaniem symboli a praktykami estetyzującymi.

Konkludując można postawić pytanie będące uzupełnieniem i poszerzeniem treści empirycznych przedstawionych przez Autorkę: jaki rodzaj i zakres zabiegów kosmetycznych i medycyny estetycznej wykonywanych w celu estetyzacji ciała w porównaniu z symbolicznymi metodami kreacji własnego wizerunku (moda, własny styl, markowe ubrania, buty, torebki, inne dodatki, biżuteria, fryzura, gesty, kompetencje kulturowe, zasób wiedzy, profesjonalizm zawodowy) jest najbardziej ceniony, czy uważany za niezbędny, przez kobiety dążące do sukcesów w poszczególnych sferach swojego życia (zawodowa, publiczna, rodzinna, osobista)? Czy badane przywiązują większą wagę i są skłonne wydawać więcej pieniędzy na zabiegi estetyzujące ciało czy na symbole prestiżu? Czy na podstawie wypowiedzi badanych kobiet mogłaby Pani wykazać, że istnieje jakaś granica ponoszenia przez nie wydatków na estetyzację ciała i symbole prestiżu, sukcesu, poza którą nie jest warto nadal inwestować w kreowanie własnego wizerunku?

W dysertacji warto podkreślić przejrzystość w postaci tabelarycznego ujęcia zarówno w opisie pojęć i kategorii teoretycznych jak i przy prezentacji wyników badań dostarczających dużej ilości danych uzyskanych w wyniku badań empirycznych. Nieczęsto prace doktorskie poświęcają tak wiele uwagi warstwie empirycznej. Czasami spotkać można, nawet wśród przedstawicieli nauki, opinie, że badania empiryczne są mniej użyteczne czy wartościowe, a

liczy się bardziej odpowiednio bogata treść o charakterze teoretycznym, dogmatycznym. Trudno zgodzić się z takim podejściem w pracy badawczej, o ile oczywiście temat pracy daje możliwość przeprowadzenia takich badań. Badania empiryczne zawsze podnoszą wartość teoretycznego opracowania i łączą teorię z praktyką. Dobrze przeprowadzone badania mogą też wykazać aktualne uwarunkowania społeczne i różnego rodzaju nieprawidłowości, a ponadto mogą mieć praktyczne zastosowanie lub wskazywać dyspozycje dla praktyki. Dodać też trzeba, że rzetelne przeprowadzenie i opracowanie badań wymaga dużego wysiłku organizacyjnego, jest pracochłonne, pochłania więc sporo czasu.

Materiały uzyskane z autorskich badań empirycznych w niniejszej pracy odnoszące się do ciekawego aspektu społecznego dbania o własny wizerunek, stanowią wartościowy wkład w rozwój socjologii ciała. Wypada wyrazić słowa uznania dla Pani magister Magdaleny Rak-Suskiej za solidnie wykonaną pracę w obszarze badań empirycznych z podjętego w pracy tematu, w odniesieniu do dobrze dobranych i wykorzystanych w badaniach koncepcji teoretycznych. Do tych jakże imponujących badań mam tylko jedną uwagę w aspekcie metodycznym. Zastanawiam się mianowicie, czym podyktowane było kryterium wyboru obszaru badawczego. Trudno bowiem na podstawie jednego miasta i biskich okolic odnieść badane zagadnienie do szerszej skali. Dlatego objęcie badaniami większej liczby rejonów jawi się jako ciekawe wyzwanie badawcze na przyszłość.

Pracę zamyka Zakończenie (s. 262-272). Ta jakże ważna część dysertacji zawiera sformułowane odpowiedzi na postawione przez Autorkę pytania badawcze, zadawane podczas wywiadów pogłębionych w ramach jakościowej perspektywy badawczej. W tym miejscu pojawia się dopiero podanie celu dysertacji, który ma charakter formalny, bowiem jest nim weryfikacja tezy generalnej podanej przez doktorantkę we wstępie i w części metodologicznej pracy.

Zaprezentowanie istotnych dla omawianego tematu wypowiedzi, ocen i opinii respondentek, których istotą jest kreowanie swojego wizerunku, autoprezentacji, pozwoliły według Autorki na zrealizowanie zakładanego celu pracy. Stanowią one ważny rezultat przeprowadzonych w ramach dysertacji analiz i z całą pewnością zasługują na uwagę.

Dokonany przez Autorkę wybór materiałów źródłowych i publikacji świadczy o orientacji w literaturze przedmiotu zarówno polskiej jak i zagranicznej. Bibliografia wskazuje na znajomość poglądów przedstawicieli nauk socjologicznych z zakresu poruszanej problematyki. Autorka wykazała umiejętności właściwego wykorzystania pozycji przydatnych dla omówienia podjętego tematu. Bibliografia ujęta na trzynastu stronach (273-285) zawiera

179 pozycji z piśmiennictwa publikowanego i dziewięć pozycji źródłowych zamieszczonych na stronach internetowych. Na szczególne podkreślenie zasługuje bardzo duża znajomość przez Autorkę literatury zagranicznej, stanowiącej prawie jedną trzecią wszystkich podanych w bibliografii publikacji. Zasadna jest ocena, iż Doktorantka przeprowadziła wystarczającą kwerendę, w wyniku której zebrała bogatą bazę źródłową i dzięki temu wykorzystwała istotne dla rozważanej problematyki prace. Także od strony formalnej bibliografia jest sporządzona poprawnie. Zapis danych bibliograficznych w kolejnych wierszach, oddzielonych podwójną interlinią, umożliwia dobrą czytelność poszczególnych pozycji.

Oдноśnie bibliografii można spotkać się ze stanowiskiem, że po nazwiskach autorów powinny być podawane całe imiona, a nie jedynie inicjały imion. Ich zwolennicy twierdzą, że o ile w przypisach podawanie inicjałów imion jest właściwe, o tyle w wykazie literatury rozprawy doktorskiej podanie całych imion byłoby dobrze widziane ze względu na dostarczanie pełniejszej informacji o autorach. Nie jest to jednak powszechna reguła. Natomiast zasadne jest podawanie w treści dysertacji pełnych imion przy nazwiskach cytowanych i przywoływanych autorów, czego zabrakło w recenzowanej pracy.

Zarówno pod względem znajomości i umiejętności wykorzystania koncepcji teoretycznych, jak i pod względem warsztatowym oraz językowym rozprawa doktorska zasługuje na bardzo pozytywną ocenę z wyróżnieniem.

W swojej dysertacji Doktorantka z należytą starannością omówiła istotne zagadnienia teoretyczne wyjaśniające pojęcia i kategorie używane w zaprojektowanym i przeprowadzonym procesie badawczym. Podała rzetelnej analizie zagadnienia estetyzacji ciała i inne sposoby autoprezentacji w kontekście konstruowania własnego wizerunku, związanego z dążeniem do osiągnięcia i utrzymania sukcesu. Doktorantka wykazała się odpowiednią wiedzą teoretyczną, umiejętnością doboru technik i próby badawczej oraz analizy materiału jakościowego zebranego w autorskich badaniach w kontekście społecznym.

Autorka wykazała niezwykle dużą staranność pisarską. W całej dysertacji nie ma prawie literówek, pomyłek czy innych niedociągnięć stylistycznych, językowych. Należy też stwierdzić, iż umiejętnie posługuje się ona językiem polskim i pod tym względem dysertacja nie budzi żadnych zastrzeżeń. Wrażenie robi profesjonalny język, jakim posługuje się Doktorantka w dysertacji, co świadczy o Jej wysokich kompetencjach i dojrzałości naukowej.

Konkludując, należy stwierdzić, że ogólna ocena przedłożonej do recenzji rozprawy doktorskiej jest pozytywna. Strona merytoryczna rozprawy nie budzi zastrzeżeń.

Wypracowane przez Doktorantkę oceny i dyspozycje stanowią wartościowy głos w dyskusji nad funkcjami estetyzacji ciała i sposobami autokreacji kobiet zdobywających

uznanie, bądź narażających się na krytykę ze strony konkurentów zdobywających renomę w społeczeństwie konsumpcyjnym. Trzeba też docenić wartościową warstwę empiryczną recenzowanej pracy doktorskiej.

Uwzględnienie - w przypadku przyszłej publikacji – wyrażonych w recenzji propozycji dodania niektórych zagadnień i modyfikacji tematu, może jedynie podnieść jej i tak wysoko ocenianą wartość.

Biorąc powyższe pod uwagę, należy stwierdzić, że rozprawa doktorska Pani magister Magdaleny Rak-Suskiej spełnia wymogi zawarte w art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. 2017, poz. 1789) w zw. z art. 179 ust. 2 ustawy z dnia 3 lipca 2018 r. - Przepisy wprowadzające ustawę - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. 2018, poz. 1669 ze zm.) i stanowi podstawę ubiegania się o stopień naukowy doktora nauk socjologicznych. Wnoszę zatem o dopuszczenie Pani magister Magdaleny Rak-Suskiej do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Jednocześnie wnioskuję o wyróżnienie recenzowanej rozprawy doktorskiej Pani magister Magdaleny Rak-Suskiej, ze względu na jej wyjątkowo wysoką wartość merytoryczną i opanowany warsztat badań empirycznych, wykazany w niniejszej recenzji.

Krystyna Leśniak-Moczuk

